

EGO-katern Inspectie voor het Onderwijs

Inhoud:

Inleiding

Hoofdstuk 1: grondslag van de richting

- EGO: de geschiedenis
- Aandachtspunten voor richting zelf
- Mogelijke discussiepunten met inspectie

Hoofdstuk 2: kenmerken van de richting

- kenmerken van het onderwijsaanbod
- kenmerken van de leeromgeving
- kenmerken van het onderwijsleerproces
- kenmerken van zorg en begeleiding

Hoofdstuk 3: overzicht van kwaliteitsaspecten ten behoeve van toezicht op EGO-scholen

Hoofdstuk 4: achtergrondinformatie en contact

Bijlage 1: intentieverklaring EGO-scholen en competentieprofiel EGO-leraren

Inleiding

Naast de traditionele vernieuwingsscholen zijn de laatste decennia nieuwe visies ontstaan op onderwijs en de inrichting daarvan. Twee onderwijsmodellen zijn het ontwikkelingsgericht onderwijs (OGO) en het ervaringsgericht onderwijs (EGO).

Beide onderwijsmodellen nemen afstand van de schoolse, programmagerichte aanpak en kiezen voor het uitgangspunt van de ontwikkeling van het kind in een wisselwerking met de school. Hieraan liggen de beginselen van het constructivisme ten grondslag. De overeenkomst tussen beide modellen ligt in de manier van kijken naar leerlingen en de wil om aan te sluiten bij de leerling (kindgerichte benadering) om zodoende te werken naar de zône van naaste ontwikkeling. De inspectie veronderstelt hierbij wel leerlijnen met duidelijke doelen om vrijblijvend onderwijs te vermijden (zie ook Onderwijsverslag 2003-2004, pag. 197).

In de beginfase van de ontwikkeling van beide modellen hebben de ontwikkelaars intensief overleg met elkaar gepleegd. Beide modellen kenmerken zich ook door een stevige wetenschappelijke onderbouwing.

In de uitwerking van de onderwijsmodellen zijn gaandeweg andere accenten gelegd en andere strategieën gevolgd.

Het OGO heeft zich al vroeg uitgesproken over de onderwijsdoelen (gevisualiseerd in de cirkel) als houvast voor de leraren. Tevens zijn voor de verschillende soorten activiteiten en ontwikkelingsgebieden ondersteunende methodieken en handleidingen beschreven.

Het EGO heeft de procesgerichte invalshoek aangescherpt door het welbevinden en de betrokkenheid van de leerlingen te definiëren, meetbaar te maken en onder te brengen in een procesgericht kindvolgsysteem. Het EGO biedt tevens in haar 10 actiepunten en 5 betrokkenheidverhogende factoren handvatten om het welbevinden en de betrokkenheid te vergroten. In het verlengde hiervan biedt EGO handreikingen om sociaal-emotionele problemen in kaart te brengen en deze ook aan te pakken.

In de hantering van het welbevinden en betrokkenheid is een belangrijk verschil tussen het EGO en OGO. Binnen het OGO worden momenten van betrokkenheid gebruikt om interventies te nemen. Binnen het EGO worden interventies genomen om betrokkenheid te realiseren. Als dat het geval is, 'laat men het kind gaan' omdat er sprake is van ontwikkeling. In dit kader wordt binnen het EGO ook gesproken over begeleiders in plaats van leraren.

Hoofdstuk 1: grondslag van de richting

EGO: de geschiedenis

De start van het ervaringsgericht onderwijs ligt in 1976 bij een kerngroep van twaalf kleuterleidsters in het Belgische Limburg onder leiding van prof. Ferre Laevers. Deze kerngroep concentreerde zich aanvankelijk op twee punten:

1. Zoeken naar een omgangsvorm die een beter contact met kinderen opleverde: de ErvaringsGerichte dialoog, gebaseerd op aanvaarding, echtheid en empathie (voortbouwend op de theorieën van C. Rogers).
2. Vrijheid: Kinderen ruimte geven om initiatieven te nemen, gedreven door hun drang tot exploreren, in wisselwerking met volwassenen, die ook de grenzen aangeven

Later is de leeromgeving erbij betrokken:

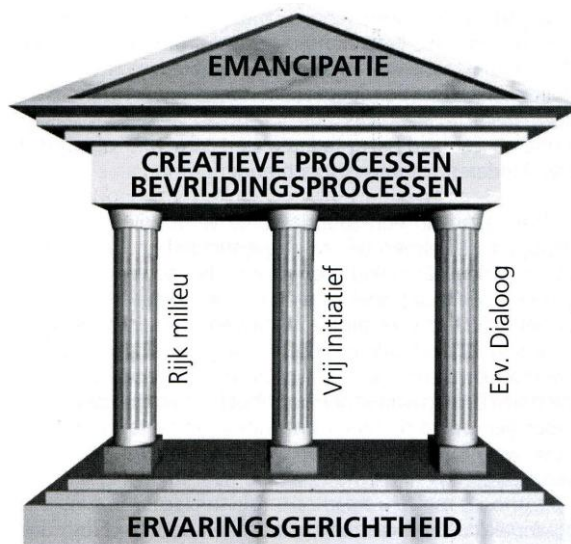
3. Milieu: een rijke leeromgeving met de leerkracht als 'aanbrenger', begeleider en observator van activiteiten.

Bovenstaande drie uitgangspunten vormen de peilers voor de ontwikkeling van het kind met als uiteindelijk doel de geëmancipeerde mens: emotioneel evenwichtig en geestelijk vitaal.

Met de aanwezigheid van de drie pijlers kunnen de bevrijdingsprocessen en creatieve processen gerealiseerd worden. De bevrijdingsprocessen hebben te maken met het welbevinden van de kinderen. Kinderen moeten goed in hun vel zitten, met hun ervaringen kunnen omgaan en ze verwerken of een plek weten te geven. De creatieve processen brengen ontwikkeling en leren op gang. Dit wordt 'fundamenteel leren' genoemd, omdat het kind niet alleen iets toevoegt aan de reeds aanwezige kennis en vaardigheden, maar het ook actief in verschillende situaties gaat toepassen. Vergelijk dit met bijvoorbeeld de passieve en actieve woordenschat of toegepaste spelling bij het schrijven van een brief.

Van de begeleidende volwassene wordt een ErvaringsGerichte basishouding verwacht. Dit houdt een bewuste gerichtheid in op wat zich in de 'ervaringsstroom' van kinderen afspeelt.

In 1979 is het bovenstaande gevisualiseerd in het 'tempelschema'.

Na het tempelschema werd rond 1985 een tweede mijlpaal gezet met het concept 'betrokkenheid'. Wanneer een leerling betrokken is, dan is er onherroepelijk sprake van ontwikkeling. Het betrokkenheidcriterium geeft de leerkracht bovendien directe feedback: hier en nu, tijdens de uitvoering zelf van de praktijk komt men te weten of men bijdraagt aan ontwikkeling of niet. Het geeft aan of de leerkracht de betrokkenheidverhogende factoren goed weet te hanteren.

In het midden van de jaren tachtig verbreedt het EGO de aandacht van kinderen met sociaal-emotionele problemen naar kansarmen, migranten/allochtonen en ontwikkelingsbedreigde kleuters. Hieruit zijn o.m. het "Procesgericht kindvolgsysteem voor kleuters" en "Als ontwikkeling vastloopt" voortgekomen. In deze

Egopublicaties blijkt het werken vanuit de procesvariabelen betrokkenheid en welbevinden een goed gekozen invalshoek, ook voor deze kinderen.

Om vast te kunnen stellen of het welbevinden en betrokkenheid inderdaad leiden tot ontwikkeling is in dezelfde periode bekeken op welke wijze het competentieniveau van leerlingen bepaald kan worden. Competenties verwijzen daarbij naar: de mate van behendigheid, vaardigheid en inzicht die uit de prestaties blijkt, het succes waarmee hij/zij zich in een veelheid van (leer)situaties uit de slag trekt, het gemak waarmee hij/zij nieuwe informatie verwerkt en bijleert, de competenties op het vlak van zelfsturing, de sociale vaardigheden, de mate waarin verbeeldingskracht blijkt en creativiteit, de expressie- en communicatieve vaardigheden. Om het competentieniveau van leerlingen te bepalen worden zowel 'harde gegevens' als 'impressies' van leraren gebruikt. De leeftijdsgenoten van de leerling vormen de norm. Dit sluit het gebruik van landelijk genormeerde toetsen niet uit, maar het is niet de enige bron.

Het een en ander heeft natuurlijk consequenties voor de kennis en vaardigheden van de leraren die werken in een lerende ervaringsgerichte organisatie. Deze zijn uitgewerkt in de verwachte competenties, zoals die aan het eind van bijlage 1 zijn opgenomen.

Recentelijk is het EGO met een nieuwe dimensie verrijkt: 'verbondenheid'. Wat het ervaringsgericht onderwijs nastreeft is een grondhouding van verbondenheid, met alles wat leeft, de ervaring van het deel zijn van de geschiedenis, de kosmos, het 'overstijgende'. Die beleving van verbondenheid maakt dat mensen zorg gaan dragen voor zichzelf, de ander, de omgeving, de wereld. Werken aan verbondenheid, bij zichzelf en kinderen betekent in de eigen ervaringsstroom een diepere laag aanboren. Het wil zeggen: zich naar binnen keren, stil worden en met grote gevoeligheid de krachten die ons verbinden 'laten spreken'.

Het EGO is inmiddels uitgegroeid tot een belangrijke vernieuwingsbeweging, begonnen in Vlaanderen en Nederland en inmiddels mondiaal verspreid over 25 landen. Nadat scholen in België met name het E.G.O. hebben vormgegeven bij de kleuters, hebben een aantal scholen in Nederland naast de onderbouw de praktijk in midden- en bovenbouw vorm gegeven. De praktijkprincipes zijn altijd hetzelfde. Die overstijgen de basisschool. Het EGO heeft ook haar intrede gedaan in het hoger beroepsonderwijs, zoals de lerarenopleiding (Pabo) in Eindhoven.

Hoewel het EGO-concept in veel scholen voor primair onderwijs in de laagste leerjaren geheel of gedeeltelijk wordt toegepast, hebben thans circa 40 tot 60 scholen voor primair onderwijs een intentieverklaring afgelegd waarmee ze zich willen profileren als EGO-school. Het betreft scholen die alle vallen onder het reguliere bekostigingsbesluit. Daarnaast zijn er ongeveer 30 EGO-specialisten aan de Nederlandse Pabo's verbonden die de licentie hebben om het EGO-concept te verspreiden en te implementeren op scholen. Zij worden in een licentienetwerk begeleid en getraind door het expertisecentrum E.G.O.Nederland

Aandachtspunten voor richting zelf

- Steeds kijken we of het kind ontspannen is, zich welbevindt. We doen er alles voor om de basisbehoeften van kinderen te realiseren -> dit vraagt om een betrokken en ervaren leraar.

Mogelijke discussiepunten met inspectie

- Binnen het ervaringsgericht onderwijs tonen we respect voor de exploratiedrang, voor de groei-kracht en het intern programma van het kind. Niet de leerstof is bepalend voor het onderwijs, maar de spanning tussen de leerling en de leerstof. Daarom volgen leerkrachten de ontwikkeling van kinderen op de voet. Als een kind volop groeit door gebruik te maken van de kansen die het binnen het ervaringsgericht onderwijs krijgt, dan sturen de leerkrachten zich zo min mogelijk het leren van het kind. Pas als een kind die geboden kansen niet neemt, als een kind niet langer in ontwikkeling is, als een kind niet goed in zijn vel zit, gaat men binnen het EGO met het kind gericht aan de slag op een manier die het kind wil en aan kan (eigen niveau en tempo). Hier ontstaat mogelijk een twistpunt -> wat is een zorgleerling en welke hulp is nodig (EGO betreft nadrukkelijk welbevinden en betrokkenheid, inspectie zou alleen van cognitieve gegevens uitgaan). (zie: definitie zorgleerling E.G.O.school zoals geformuleerd in bijlage 1: intentieverklaring EGO-school)

Hoofdstuk 2: kenmerken van de richting

kenmerken van het onderwijsaanbod

Het aanbod kan verder reiken dan hetgeen de kerndoelen aangeven. In de verschillende werkvormen (zie kenmerken van het onderwijsleerproces) liggen mogelijkheden om eigen onderwerpen of thema's te kiezen, waarin de leerling zich wil verdiepen.

Het aanbod voor oriëntatie op mens en ruimte biedt mogelijkheden voor het projectwerk. Methodisch materiaal wordt gebruikt als bronnenboek. Beginnende leerkrachten die de ontwikkelingslijnen zich eigen moeten maken, gebruiken het als richtlijn.

kenmerken van de leeromgeving

De ruimten van een schoolgebouw zijn vaak ingedeeld in hoeken. Daarin komen alle vakinhouden aan bod. Daarmee nodigen leerkrachten leerlingen voortdurend uit tot het nemen van initiatieven en leren kinderen zoveel mogelijk door te doen.

Door de gehele basisschool wordt met aandacht voor de 5 betrokkenheidverhogende factoren gewerkt:

1. Sfeer en relatie (Het is van belang dat kinderen zich veilig en geaccepteerd voelen)
2. Aanpassing aan het niveau (Kinderen moeten de uitdaging voor activiteiten voelen. Dat betekent niet dat het onderwijs compleet geïndividualiseerd moet worden!)
3. Werkelijkheidsnabijheid (Activiteiten die raken aan de leef- en beleefwereld van de kinderen worden als zinvol ervaren.)
4. Activiteit (Kinderen leren intenser als ze op verschillende manieren worden benaderd en actief mogen zijn. Rust en activiteit vormen een harmonische balans.)
5. Vrij initiatief (Het gaat erom dat kinderen hun ontwikkelingspotentieel aanspreken. Daarvoor worden ze aangespoord tot eigen keuzemogelijkheden.)

Door middel van activerende werkvormen wordt de betrokkenheid verhoogd.

kenmerken van het onderwijsleerproces

De vakinhouden worden aangeboden binnen de volgende activerende werkvormen:

- De kring (voortkomend uit de factor 'sfeer en relatie') is een moment waarop de klas of groep samenkomt met het oog op de uitwisseling van gedachten en ervaringen. De kring als ontmoetingsplaats is een plek bij uitstek waar het contact tussen leerlingen onderling en tussen leerkrachten en leerkracht gerealiseerd wordt. De kring kan men daarnaast voor planning- en evaluatiedoeleinden benutten.
- Het forum (voortkomend uit de factor 'sfeer en relatie') is een moment waarop meerdere klassen of de hele school samenkomen met het oog op uitwisseling van gedachten, ervaringen... Het forum kan in het teken staan van ontmoetingen of van planning en evaluatie.
- Meeting (voortkomend uit de factor 'sfeer en relatie') is een moment waarop een of meerdere klassen samenkomen met het oog op o.a. bespreken van aandachtspunten of uitwisselen van leerervaringen,
- Contractwerk (voortkomend uit de factor 'werken op niveau') is een organisatievorm waarbij voor iedere individuele leerling een activiteitenpakket voor een bepaalde periode (bijv. een week) formeel wordt vastgelegd. Voor de afwerking van het pakket krijgt hij/zij een bepaald deel van de klastijd (contractwerkijd) ter beschikking, waarbinnen hij/zij relatief zelfstandig over de duur én de volgorde van de onderscheiden activiteiten kan beslissen.
- Projectwerk (voortkomend uit de factor 'werkelijkheidsnabijheid') is een aaneenschakeling van intrinsiek gemotiveerde activiteit van leerlingen gericht op de exploratie van een brok realiteit. Projectwerk ontstaat wanneer kinderen op bepaalde vragen, problemen of thema's stoten die hen sterk aanspreken. Het krijgt vorm door een cyclische beweging van onderzoek (verkennen) en rapportage (verwerken).
- Ateliers (voortkomend uit de factor 'activiteit') definiëren we als aparte tijdsblokken van c.a. een halve dag waarin kinderen de keuze hebben uit een aanbod van activiteiten die bijzondere materialen, bijzondere ruimte en soms een bijzondere begeleiding veronderstellen. Bij deze activiteiten ligt de klemtoon op het doen, het handelen, het actief bezig zijn.
- Vrije keuze activiteit (voortkomend uit de factor 'eigen initiatief') is een organisatievorm waarin kinderen uit een relatief ruim en op hun behoeften afgestemd aanbod kunnen kiezen en waarbij zo weinig mogelijk beperkingen gelden. Binnen deze werkvorm kunnen leerlingen van verschillende leeftijden met elkaar een werk kiezen. Indien goed voorbereid kunnen kinderen ook een eigen aanbod inbrengen.

kenmerken van zorg en begeleiding

Het procesgericht volgen van leerlingen betekent binnen het EGO eerder het vaststellen **of** kinderen in ontwikkeling zijn, **dan** vaststellen **hoever** ze in hun ontwikkeling zijn gevorderd.

Of kinderen in ontwikkeling zijn, wordt uiteraard afgeleid uit de mate van betrokkenheid en welbevinden die ze doorgaans laten zien. Voor kleuters bestond het Procesgericht Kindvolgsysteem al lang. Meer recent is ook het Procesgericht Kindvolgsysteem voor kinderen vanaf groep 3 beschikbaar. Dit systeem

heeft alles in zich van het volgsysteem voor kleuters, maar sluit daarnaast méér aan bij de zorgen van leerkrachten van oudere kinderen.

Er zijn diverse mogelijkheden in opgenomen die kunnen bijdragen tot preventie van problemen op het gebied van welbevinden en betrokkenheid. Bovendien wordt bij de groepscreeningen ook het competentieniveau meegenomen en zijn lijsten in te vullen voor verschillende vak- en vormingsgebieden. Ook zijn formulieren opgenomen waarop de kinderen zelf hun niveau van respectievelijk welbevinden, betrokkenheid en competentie kunnen aangeven.

Het procesgericht Kindvolgsysteem

Kenmerkend voor het EGO is dat de kinderen procesmatig gevolgd worden. Dat betekent dat hun prestaties gemeten worden aan hun eigen vermogen in inzet. Prestatie en inzet worden gekoppeld! Door Welbevinden, Betrokkenheid en Competentie (W/B/C) regelmatig te 'scoren' krijg je een reëel beeld van het totale kind.

Het productgericht Kindvolgsysteem vergeleken met het EGO Procesgericht Kindvolgsysteem:

Produktgericht KVS

Stap 1

- + Wat moet hij/zij al kunnen ?
- + Wat kan hij/zij nog niet ?

Probleem = de kinderen die de norm niet halen

Stap 2

- + Waar ligt het tekort ?
(cognitief, ontwikkelingsgebied, werkhouding, ...)

Procesgericht KVS

Stap 1

- + Is hij/zij in ontwikkeling ?
- + Is hij/zij betrokken bezig ?
- + Is er welbevinden ?

Probleem = de kinderen die niet in ontwikkeling zijn.

Stap 2

- + Kijken naar het hele kind en de context.
- + Zoeken naar sporen van betrokkenheid, aanspreekbaarheid.
- + Zoeken naar basisbehoeften die op de helling staan

Welbevinden, Betrokkenheid en Competentie.

De procesvariabelen (criteria) voor ontwikkeling zijn: Welbevinden, Betrokkenheid.

De 'opbrengst' is vervat in: Competenties.

De procesvariabelen en de opbrengst bevredigen de basisbehoeften.

Het EGO maakt de volgende onderverdeling met betrekking tot de basisbehoeften:

- Lichamelijke behoeften
- Behoeftte aan affectie, warmte, tederheid
- Behoeftte aan veiligheid, duidelijkheid, continuïteit
- Behoeftte aan erkenning
- Behoeftte om zichzelf als kundig te ervaren
- Behoeftte om moreel 'in orde' te zijn

Welbevinden:

Welbevinden is een bijzondere toestand van het gevoelsleven, die zich laat herkennen aan signalen van voldoening, genieten, deugd beleven, waarbij de persoon

- ontspannen is en innerlijke rust toont
- energie in zich voelt stromen en vitaliteit uitstraalt
- open is en zich voor de omgeving toegankelijk opstelt
- spontaneïteit aan de dag legt en zichzelf is omdat

- de situatie tegemoet komt aan de basisbehoeften
- hij/zij beschikt over een positief zelfbeeld
- en in voeling is met zichzelf

waardoor een gave emotionele ontwikkeling gewaarborgd wordt.

Deze belevingswijze uit zich als kinderen: met volle teugen genieten, spontaan en zichzelf zijn, ontspannen en innerlijk rustig zijn, zich open en ontvankelijk opstellen, energie uitstralen en weerbaar en assertief zijn.

Welbevinden ontstaat wanneer de situatie tegemoet komt aan de basisbehoeften, wanneer kinderen beschikken over een positief zelfbeeld (zelfvertrouwen en zelfwaardergevoel), wanneer kinderen in voeling zijn met zichzelf (gevoelens doorleven). Hoog welbevinden is garantie voor een gave emotionele ontwikkeling.

De niveaus van welbevinden kunnen zich bevinden tussen uitgesproken laag tot uitgesproken hoog, vast te leggen op een vijfpuntschaal.

De signalen van welbevinden zijn: met volle teugen genieten, spontaan en zichzelf zijn, ontspannen en innerlijk rustig, zich open en ontvankelijk opstellen, energie uitstralen, weerbaar en assertief zijn.

Betrokkenheid:

Betrokkenheid is een bijzondere kwaliteit van menselijke activiteit, die zich laat herkennen aan geconcentreerd, aangehouden en tijdvergeten bezig zijn.

waarbij de persoon :

- zich openstelt en een intense mentale activiteit aan de dag legt
- zich gemotiveerd voelt en geboeid is
- een grote mate van energie vrijmaakt en een sterke voldoening ervaart omdat :
- de activiteit aansluit bij de exploratiedrang en het interessepatroon
- en zich aan de grens van de individuele mogelijkheden situeert waardoor ontwikkeling ontstaat.

Deze belevingswijze uit zich in: geconcentreerde, aangehouden en tijdvergeten activiteit, engagement en zich openstellen, intense waarnemingen en betekeniservaring, geboeid en gemotiveerd bezig zijn, sterke voldoening en een grote mate van energie.

Betrokkenheid ontstaat wanneer de activiteit aansluit bij de exploratiedrang én wanneer de activiteit zich aan de grens van de individuele mogelijkheden situeert.

De betrokkenheid kan na observatie door de leraar weergegeven worden op een vijfpuntschaal, variërend van weinig tot geen activiteit tot aan een volgehouden intense activiteit.

De betrokkenheidssignalen zijn: energie, creativiteit & complexiteit, nauwkeurigheid, mimiek en houding, concentratie, verwoording, doorzetting, reactietijd.

Betrokken activiteit is ontwikkelingbevorderend, omdat men niet 'gewoon bezig' is, maar mentaal volop actief en omdat men zich aan de grens van zijn mogelijkheden beweegt.

Betrokken activiteit leidt tot fundamenteel leren; men krijgt anders en beter grip op de wereld.

- Betrokkenheid observeren vergt van de leraar:
Je open te stellen: een 'andere' bril op te zetten, bereid zijn om je in een kind te verplaatsen, Willen kijken en voelen wat er in een kind omgaat (het maken van Ervaringsreconstructies.)
- Observeren én ervaren : kijken én voelen, wat zie ik ? (beschrijven van gedragingen), inleven: Wat voel ik ? (ontdekken van belevingen)
- Toekennen van een schaalwaarde, met daarbij drie vragen
 - Is er activiteit / aandacht ?
 - Wat is de kwaliteit van de activiteit / aandacht (intensiteit/complexiteit) ?
 - Vanwaar komt de activiteit / aandacht (bron) ?

Competentie:

Competenties verwijzen naar: de mate van behendigheid, vaardigheid en inzicht die uit de prestaties blijkt, het succes waarmee hij/zij zich in een veelheid van (leer)situaties uit de slag trekt, het gemak waarmee hij/zij nieuwe informatie verwerkt en bijleert, de competenties op het vlak van zelfsturing, de sociale vaardigheden, de mate waarin verbeeldingskracht blijkt en creativiteit, de expressie- en communicatieve vaardigheden.

Om het competentieniveau van leerlingen te bepalen kunnen we informatie uit verschillende bronnen putten. Om te beginnen zijn er de 'harde gegevens': resultaten op toetsen, prestaties op huiswerkopdrachten, rapportcijfers, testgegevens begeleidingsdienst, scores op productgeoriënteerde leerlingvolgsystemen

Daarnaast beschikt men als leerkracht over heel wat impressies die op grond van al dan niet systematische observatie zijn verzameld: tijdens de lessen, tijdens groepswork, contract- en projectwerk, in individuele gesprekken, op informele momenten ook buiten de klas, op de speelplaats, bij schooluitstappen.

Er worden vijf niveaus van competentie onderscheiden:

niveau 1: (zeer zwak) presteert ver onder het gemiddelde van leeftijdsgenoten.

niveau 2: (zwak) presteert onder het gemiddelde van leeftijdsgenoten.

niveau 3: (matig) presteert op het gemiddelde niveau van leeftijdsgenoten.

niveau 4: (sterk) presteert boven het gemiddelde van leeftijdsgenoten.

niveau 5: (zeer sterk) presteert ver boven het gemiddelde niveau van leeftijdsgenoten.

Is ieder kind geschikt voor het EGO- onderwijs?

ErvaringsGericht onderwijs sluit aan bij de ontwikkeling van een kind. Het is een zeer adaptieve vorm van onderwijs. Heeft een kind meer rust en structuur nodig of onvoldoende zelfsturing, dan zal hij zolang als nodig, door de leerkracht 'aan-de-hand' worden meegenomen. Heeft een kind meer tijd nodig om zich leerstof eigen te maken of heeft hij juist meer uitdaging nodig, dan kan dat. Een kind met een lage intelligentie hoeft niet bij voorbaat al naar het sbo of speciaal onderwijs. Wanneer welbevinden en betrokkenheid goed zijn, en er dus ontwikkeling op zijn niveau plaatsvindt, kan een kind de school doorlopen (evt. met aangepaste eindtermen).

Natuurlijk zijn er praktische beperkingen: ook EGO-klassen hebben vaak 25 tot 30 leerlingen in de groep. Het moet organisatorisch en praktisch 'te doen blijven' voor de leerkrachten en de groep. Daar zitten grenzen aan! En soms... zit een kind op een goede school, bij een goede leerkracht en klikt het toch niet. Daar leggen EGO-leerkrachten zich niet bij neer, maar sommige relaties zijn zeer complex.

Hoofdstuk 4: achtergrondinformatie en contact

Literatuur:

- EGOSCOOP is een driemaandelijks onderwijstijdschrift voor E.G.O. en aanverwante concepten en ontwikkelingen.
- ErvaringsGericht Onderwijs; van oriëntatie tot implementatie (Marcel van Herpen) sept. 2005
- Video EGO 'De klas van Nienke, een week op een school voor E.G.O.', te leen via de mediatheek in kantoor Utrecht
- Alle CEGO-publicaties (zie site www.cego.be)

Contact:

Expertisecentrum E.G.O. Nederland

Het Expertisecentrum E.G.O. Nederland is een plaats waar experts, kennis, ontwikkelingen en enthousiasme verzameld is. Het is formeel gestart in 2002 en gehuisvest in Fontys PABO Eindhoven. Het centrum ontwikkelt programma's, bemiddelt bij E.G.O.-vraagstukken, coördineert netwerken en voert professionele (na-)scholingstrajecten uit. Er zijn standaardprogramma's en programma's op maat voor leerkrachten, directies, schoolteams, schoolbegeleiders, Pabodocenten en –studenten.

- Er is een standaard aanbod voor leerkrachten, directies en schoolteams.
- Er is een aanpak 'op maat' afhankelijk van de schoolspecifieke vragen.
- Er zijn netwerken voor leerkrachten en schoolleiders
- Er zijn netwerken voor Pabodocenten en schoolbegeleiders.
- Met betrekking tot congressen kunnen workshophouders en voordrachthouders voor lezingen worden geboekt.
- In samenwerking met het CEGO in Leuven worden producten ontwikkeld.

Het Expertisecentrum werkt intensief samen met Stichting E.G.O. (voorheen VEGON)

<http://www.ervaringsgerichtonderwijs.nl/> en met het CEGO in Leuven <http://www.cego.be/>

Adres: Expertisecentrum E.G.O. Nederland, projectleider Marcel van Herpen
Fontys PABO Eindhoven
t.n.v. Marcel van Herpen
Postbus 347
5600 AH Eindhoven
E-mail: mherpen@home.nl

Bijlage 1: intentieverklaring EGO-scholen en competentieprofiel EGO-leraren

Intentieverklaring

'naam school'

Hoe te gebruiken:

- A) Scholen kunnen deze verklaring gebruiken ter oriëntatie op onderwijsvisies, ter ondersteuning van visievorming of bij de keuze van een concept.
- B) Scholen kunnen deze verklaring gebruiken om te bepalen welke uitgangspunten en consequenties voor de school evident zijn.
- C) Scholen kunnen deze verklaring gebruiken bij de communicatie naar derden.

Deze intentieverklaring heeft betrekking op alle betrokkenen, verbonden aan de school.

De intenties gelden voor kinderen, leerkrachten, directie, onderwijsondersteunend personeel, ouders en bestuur. De uitgangspunten zijn geformuleerd naar de kinderen toe, maar gelden uiteraard ook voor alle andere interacties.

Geldig tot:

Evaluatiemomenten:

Erkend door:

1) Intenties / uitgangspunten

'naam school' streeft ernaar om onderwijs en opvoeding in te richten:

- 1.1 Waarbij kinderen kunnen opgroeien als geëmancipeerde (vrije verantwoordelijke) mensen, die verbonden zijn met zichzelf, anderen, de omgeving en het grote levensgeheel.
- 1.2. Waarbij begeleiders zich proberen in te leven in de kinderen, om daar hun aanpak op af te stemmen.
- 1.3 Waarbij fundamenteel leren wordt beoogd, doordat kinderen worden uitgedaagd in situaties die aansluiten bij hun niveau en belevingswereld.
- 1.4 Waarbij kinderen veelzijdig competent worden.
- 1.5 Waarbij Welbevinden en Betrokkenheid de criteria zijn waarop (inter-)acties beoordeeld worden en leidraad zijn voor nieuwe interventies. Want kinderen die zich welbevinden en betrokken zijn, ontwikkelen zich maximaal.
- 1.6 Met aandacht voor de basisbehoeften van kinderen, afgestemd op het (individuele) ontwikkelingspotentieel.
- 1.7 Met aandacht voor een gave sociaal-emotionele ontwikkeling.

2) Pedagogisch-didactische vertaling

'naam school' probeert concreet gevolg te geven aan de intenties, door zich te richten op:

2.1.a Kinderen, teamleden en ouders die inspraak hebben en mede verantwoordelijkheid dragen voor de hele schoolgemeenschap. Op basis van een transparante organisatie is er een open onderlinge communicatie tussen het team, de kinderen en de ouders.

2.1.b Een interactie waarbij, binnen grenzen, vrijdenkende verantwoordelijke kinderen zich kunnen

ontwikkelen. Op basis van intense en open relaties wordt autonomie verleend aan kinderen.

2.1.c Activiteiten die verbondenheid tot stand brengen met zichzelf, de ander(en), voorwerpen/materialen, de groep / samenleving en het levensgeheel.

- 2.2 Een aanpak waarbij leerkrachten vanuit hun professie en inlevingsvermogen permanent proberen om zich te verplaatsen in kinderen, om vanuit dat perspectief nieuwe (inter-)acties aan te gaan.
- 2.3 Interventies die aansluiten bij de leef- en belevingswereld van het kind, zodat het ervaren/geleerde werkelijk beklijft. De begeleiders proberen de omgeving en de begeleiding zo in te richten dat kinderen worden uitgedaagd. (Beredeneerd aanbod.)
- 2.4 Een uitdagend aanbod op alle ontwikkelingsdomeinen:
 - *Grove motoriek*
 - *Fijne motoriek*
 - *Representatie: Beeldend*
 - *Representatie: Taalvaardigheid*
 - *Begrijpen van de fysische wereld*
 - *Sociale competentie*
 - *Wiskundig en logisch denken*
 - *Zelfsturing*
- 2.5 Een procesgerichte aanpak met een procesgericht kindvolgsysteem. De begeleiders observeren en screenen op regelmatige tijdstippen, om te bepalen in welke mate er sprake is van:
Welbevinden:

- *Openheid en ontvankelijkheid*
- *Soepelheid en flexibiliteit*
- *Zelfvertrouwen en zelfwaardegevoel*
- *Weerbaarheid en assertiviteit*
- *Vitaliteit*
- *Ontspanning en innerlijke rust*
- *Ten volle kunnen genieten*
- *In contact met zichzelf*

en Betrokkenheid:

- *Concentratie*
- *Energie*
- *Complexiteit en creativiteit*
- *Mimiek en houding*
- *Persistentie*
- *Nauwkeurigheid*
- *Reactietijd*
- *Verwoording*
- *Voldoening*

Om op basis van 3 pijlers:

- *Rijk milieu (Een goed voorbereide omgeving / beredeneerd aanbod.)*
- *ErvaringsGerichte dialoog(Inlevend gesprek.)*
- *Leerlingeninitiatief (Leerlingen en begeleiders maken samen het onderwijs.)*

en 5 betrokkenheidsverhogende factoren:

- *Sfeer en relatie (Een prettig en veilige contact.)*
- *Aanpassing aan het niveau (Uitdaging op maat.)*
- *Werkelijkheidsnabijheid (Aansluitend aan leefwereld van de kinderen.)*
- *Activiteit (Veel mogelijkheden om 'te doen'.)*
- *Vrij initiatief (Keuzemogelijkheden.)*

te trachten om een goede ontwikkeling (weer) op gang te houden / krijgen.

Waarbij begeleiders bij hun aanpak onderscheid maken tussen kinderen die:

- *Autonoom kunnen werken.*
- *Autonoom kunnen werken na instructie.*
- *(Tijdelijk) aan de hand genomen moeten worden.*
- *Met een handelingsplan werken*

De organisatie kent werkvormen als:

- Kring en Forum
- Hoekenwerk en Contractwerk,
- Projectwerk
- Ateliers

- Vrije keuze
om differentiatie en geïndividualiseerde trajecten mogelijk maken.
- 2.6 (Inter-)acties met gevoel voor de (individuele) basisbehoeften:
 - *Lichamelijke behoeften*
 - *Behoeftte aan affectie, warmte, tederheid*
 - *Behoeftte aan veiligheid, duidelijkheid, continuïteit*
 - *Behoeftte aan erkenning*
 - *Behoeftte om zichzelf als kundig te ervaren*
 - *Behoeftte om moreel 'in orde' te zijn*
- 2.7 (Inter-)acties die het voor kinderen en begeleiders mogelijk maken om emoties en gevoelens te (h)erkennen, te benoemen en te differentiëren, zowel preventief als curatief.

3) Zorgbreedte(grens)

'naam school' spreekt van zorg bij een kind, als er sprake is van onvoldoende (of geen) betrokkenheid (niveau 1,2,3) en/of welbevinden (niveau 1,2) bij één of meerdere ontwikkelingsdomeinen. Het kind is dan niet of onvoldoende in ontwikkeling.

In situaties waar begeleiders onvoldoende in staat zijn om zich te verplaatsen in kinderen, om de (inter-)acties met een goed welbevinden en een grote betrokkenheid te laten verlopen, zal (een gedeelte van) het team een reconstructie maken van het kind en het proces, om gezamenlijk zicht te krijgen op, en verantwoordelijk te zijn voor: het proces en de vervolgmogelijkheden.

De zorgbreedtegrens is bereikt wanneer begeleiders, ondanks alle inspanningen, niet in staat zijn om het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen die het slecht maken te verhogen.

4) Consequenties voor permanente verbetering van Welbevinden, Betrokkenheid en Competenties voor begeleiders in een 'lerende Ervaringsgerichte organisatie':

- 1) Begeleiders beheersen het niveau van de 'basisopleiding' (Oriëntatie op de principes van het E.G.O.)
- 2) Begeleiders zijn bereid om professioneel en intensief met elkaar samen te werken.
- 3) Begeleiders hebben een goed empathisch vermogen.
- 4) Begeleiders zijn in staat om hun groep organisatorisch autonoom te begeleiden.
- 5) Begeleiders bekwamen zich voortdurend in de ontwikkelingspsychologie en de leerlijnen van hun groep en vertalen dat in het aanbod.
- 6) Begeleiders werken procesmatig. (Observatie, analyse, interventie, evaluatie.)
- 7) Begeleiders zijn goed gespreksvaardig naar kinderen, ouders en collega's.
- 8) Begeleiders kunnen goed reflecteren, analyseren en voeren 'permanent' gesprekken m.b.t.
 - a. Eigen functioneren
 - b. Groeps-functioneren
- 9) Begeleiders werken permanent aan verbetering van hun eigen competenties.